

# ‘Criminele carrière kan worden omgebogen’

TEKST JOOST VAN DER WEGEN

Anneke Menger onderzoekt de manier waarop professionals in een justitieel kader hun werk doen. Ze constateert dat de uitvoering van het reclasseringswerk in balans is gekomen. ‘Stel voorwaarden, maar wees ook uitnodigend.’

**E**r lijkt nog relatief weinig bekend over hoe de opstelling van de reclasseringswerker van invloed kan zijn op het gedrag van de onder toezicht gestelde. ‘Het klopt dat onderzoek naar de effectiviteit van het reclasseringswerk pas de laatste jaren goed van de grond is gekomen. Er is wel behoorlijk wat internationaal onderzoek gedaan, waarop de reclassering zich kan baseren. De reclassering houdt met de inrichting van het werk steeds duidelijker rekening met de inzichten uit onderzoek. De kans op het effect dat door medewerkers te bereiken valt, is daardoor steeds beter in te schatten. Een voorbeeld daarvan is het gebruik van de RISC, het recidive-inschattinginstrument van de reclassering.’

*Wat is het effect van reclasseringswerk op het gedrag van onder toezicht gestelden?*  
‘De reclassering werkt momenteel vooral op basis van enkele bekende principes van effectiviteit. Hoe meer je het werk inricht volgens deze principes, des te groter is de kans dat je effectief bent. Bekend is bijvoorbeeld dat de reclasseringsinterventie intensiever moet zijn naarmate het risico van recidive en schade hoger is. Ook is het belangrijk te achterhalen welke problemen samenhangen met het plegen van delicten en vooral aan die problemen te werken. Te intensief ingrijpen bij een klein risico op recidive kan ook een averechts gevolg hebben. Een ander principe is dat je goed rekening moet houden met iemands responsiviteit. Wat kan iemand aan, en hoe kan hij of zij leren? Daarnaast is de effectiviteit van een aantal gestructureerde gedragsinterventies aangetoond.’

## Wie is Anneke Menger?

Welke kenmerken maken een reclasseringswerker effectief? En wat is er nodig om een effectieve ‘werkalliantie’ op te bouwen met burgers die een gevaar vormen voor zichzelf of voor hun omgeving? Dat zijn de vragen die in het onderzoek van Anneke Menger centraal staan. Daarnaast geeft zij als lector ‘Werken in een justitieel kader’ (Kenniscentrum Sociale Innovatie van de Hogeschool Utrecht) leiding aan diverse onderzoeksprojecten op het gebied van continuïteit en professionaliteit van de justitiële hulpverlening. ‘Als het kabinet de recidive werkelijk wil verminderen, valt er op dit vlak nog veel te doen’, aldus Menger. Sjef van Gennip, voorzitter van de raad van bestuur van Reclassering Nederland, sprak zich namens de drie reclasseringsorganisaties – die het lectoraat ‘Werken in een justitieel kader’ mede mogelijk maken – hier eerder over uit: ‘Het debat over nut en noodzaak van de reclassering moet gevoerd worden op basis van inhoudelijke en wetenschappelijk onderbouwde argumenten. En dus niet op basis van populistische sentimenten.’

*Hoe zijn die kansen op effect verder te beïnvloeden?*

‘Behalve de principes die ik net noemde zijn er nog een paar zaken van groot belang. Zoals het bieden van continuïteit in het toezicht, met zo weinig mogelijk overgangen en wachttijden. Op dit punt kan het gehele reclasseringstraject, met alle partners die daarbij betrokken zijn, nog wel beter georganiseerd worden. Verder is uit onderzoeken in diverse Europese landen onder veroordeelde criminelen gebleken dat een op de toekomst gerichte, optimistische en praktische ondersteuning van hun reclasseringswerker velen van hen door een lastige periode heen kan helpen.’

*Is de ideale werkwijze in de praktijk altijd haalbaar?*

‘Ideale situaties zijn nooit te bereiken. Maar we kunnen ze wel proberen dichterbij te halen. In Nederland zijn de reclasseringsorganisaties hard bezig met de ontwikkeling van kennis waarop ze hun werk kunnen baseren. Vergeet niet dat ze te maken hebben met een van de moeilijkste doelgroepen die we in Nederland kennen. Het gaat vaak om mensen die niet ingebed zijn in onze samenleving, met veel problemen op veel gebieden en niet altijd gemotiveerd tot reclasseringscontact. Daarom is het ook belangrijk dat reclasseringswerkers goed zijn opgeleid, bij hun werk worden gecoacht en dat zij elkaar en andere experts goed kunnen consulteren. Reclasseringswerk is een vak. En dit vak ontwikkelt zich snel.’

*De organisaties kunnen de ex-gedetineerden niet altijd dwingen om mee te werken. In dat geval is de zaak toch per definitie al verloren?*  
‘Dat is niet zo vaak het geval. Bijna alle mensen die bij de reclassering komen, doen dit in een bepaald juridisch kader dat door de rechter is opgelegd. Steeds vaker zijn in de uitspraak van die rechter ook de bijzondere voorwaarden opgenomen waaronder een cliënt wordt vrijgelaten en zich bij de reclassering moet melden. Het juridische kader haalt de vrijblijvend-

heid eraf, waardoor de kans dat iemand komt opdagen en blijft komen groter is. We moeten ons wel realiseren dat deze juridische dwang niet de motor is voor de feitelijke gedragsverandering. Het kader vergroot de kans dat iemand blijft komen. Dat is essentieel. Maar de echte verandering hangt af van het werk van de reclasseringswerker, die binnen dat kader contact maakt en een gezamenlijk plan uitvoert.’

*In de maatschappij gaan al een tijd geluiden op om criminelen harder aan te pakken. Hoe is dat van invloed op het werk van de reclassering?*

‘Dat is een extra complicatie van het werk. Als de wind politiek gezien uit een bepaalde hoek waait, zal ook de reclassering zich daartoe moeten verhouden. Maar juist daarom is het belangrijk dat we de wetenschappelijke en professionele gronden van het reclasseringswerk goed doordenken. Het is een onderbouwd gegeven dat recidive alleen verminderd kan worden door een combinatie van juridisch ingrijpen en begeleiden bij de afbouw van de criminele loopbaan. Afschrikken werkt niet, dwang alleen werkt evenmin. Het is juist de combinatie van begrenzen en motiveren die het doet. Dit is het hart van het vakmanschap van de reclasseringswerker. Hoe beter we die kunnen onderbouwen, des te steviger is het gesprek met de politiek en de media. *Respect for evidence* is nodig, aldus de Canadese hoogleraar Bonta.’

*Hoe moet de verhouding van de reclasseringswerker met zijn cliënt eruit zien?*

‘Het is cruciaal dat de reclasseringswerker hybride te werk gaat. Hij werkt helder binnen het juridische kader en zoekt daarbinnen naar gezamenlijke werkdoelen. Hij stelt grenzen en draagt normen over. Hij bouwt aan een goede werkalliantie en motiveert en stimuleert, helpt mee aan herstel van netwerken en biedt praktische steun. De reclasseringswerker stelt zich glashelder op, en dat is iets anders dan onvriendelijk.’

*Maar wel streng?*

‘Je moet je realiseren dat reclasseringswerkers te maken hebben met mensen die niet voor niets in de criminaliteit zijn beland. Sommigen van hen zijn gevaarlijk voor hun omgeving. Het hoort tot het vak van de reclasseringswerker dat hij daarmee rekening houdt en dat hij de risico’s goed in de gaten houdt. Daarin zijn de reclasseringswerkers in de afgelopen jaren beter geworden. Tegelijk is het de bedoeling dat je het gedrag van die mensen verandert. Om daarin te slagen, is de houding van de reclasseringswerkers naast het stellen van voorwaarden ook uitnodigend. Dus naast het rekening houden met de feiten die gepleegd zijn, is een goed contact onontbeerlijk. *People can change* is het veelzeggende *mission statement* van de internationale koepel van reclasseringsorganisaties.’

*Zou je kunnen stellen dat het werk van de reclasseringswerker het laatste decennium meer in balans is gekomen, doordat de reclassering een strakker kader hanteert?*

‘Dat is zeker waar. De reclassering heeft geïnvesteerd in de samenhang van twee elementen van toezicht: controle en begeleiding. Het verbinden van het werk van de reclassering aan bijzondere voorwaarden kan ervoor zorgen dat de organisatie alerter is op signalen en op dit punt transparanter te werk kan gaan. Het is voor alle partijen duidelijk wat de voorwaarden van de begeleiding zijn, en de onderlinge verschillen op dit punt worden kleiner.’

*Met een hoger rendement van het werk van de reclasseringswerker tot gevolg?*

‘In de afgelopen jaren zijn reclasseringswerkers steeds beter getraind en steeds beter geankerd in de waarden en de kennis van hun vak. Krijg je mensen die niet meer geloven in hun eigen toekomst zover dat ze weer gemotiveerd raken om anders te leven? Met daarbij het besef van het risico dat deze mensen gevaarlijk kunnen zijn, mochten ze weer in herhaling vallen.’

## Reclassering Nederland in Crimelink

*Crimelink* belicht in een serie artikelen het werk van Reclassering Nederland, de organisatie die zich bezig houdt met het voorkomen en verminderen van crimineel gedrag in de samenleving. In eerdere artikelen beschreven we de werkwijze van het jongvolwassenenteam, de risicodiagnose, de nieuwe leerstoel reclassering, de nieuwe vorm van handhaving en het toezicht op vrijgelaten zedendelinquenten.